

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12:00 uur d.d. 16 december – 12:00 uur d.d. 17 december

5.1.2e Directie Communicatie Vragen? Mail naar 5.1.2e @minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici

Samenvatting

- 'Zelfs binnen het trage Europa zit Nederland niet in de voorhoede', kopt NRC. Na het goede nieuws vanuit het EMA (goedkeuring vaccin maandag) en Pfizer/BioNTech (levering vaccin direct na goedkeuring) wordt er door Nieuwsuur minder goed nieuws gebracht; volgens het ministerie van VWS gaat Nederland pas in 2021 beginnen met vaccineren. Dé vraag die daarmee centraal komt te staan: Waarom anderen wel, maar Nederland niet? Ondanks dat de hoeveelheid reacties op het nieuws meevalt, zijn de reacties die er zijn fel. Zo twittert PVV-fractievoorzitter Geert Wilders: "Ongelooflijk wat een geklungel." En opiniemaker Sywert van der Lienden vraagt aan PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher: "Wanneer is het eens genoeg en dien je die motie van wantrouwen in? Midden in een lockdown niet beginnen met vaccineren is reden tot optreden van de Kamer. Fout op fout, blunder na blunder. Kost levens, banen, vrijheid en welvaart. Dit bureaucratisch falen moet stoppen." De reacties laten zien dat men het vaccineren ziet als 'weer' een project van minister De Jonge dat de verwachtingen niet waarmaakt ('overpromise and underdeliver').
- Het nieuws maakt dat men het naadje van de kous wil weten van het Nederlandse vaccinatieprogramma. Zo wordt er in De Telegraaf antwoord gegeven op vijf vragen over het vaccinatieprogramma. GGD GHOR-woordvoerder Sonja Kloppenburg reageert: "Tot nu toe hebben wij steeds gezegd: wij starten in de loop van januari en dat blijft staan." Minister De Jonge laat weten dat het ict-systeem dat moet registreren wie welk vaccin heeft gehad de 'bottleneck' is. Het AD reageert: "Een ict-systeem krijgt de schuld, maar is al niet maanden bekend dat de vaccins onderweg zijn?"
- In verschillende talkshows reageren experts op het nieuws. Zo snappen arts-epidemioloog Arnold Bosman en arts-microbioloog Jean-Luc Mark (Elisabeth-TweeSteden ziekenhuis) dat het een 'enorme operatie' is. "Je wilt zorgen dat het vaccin veilig wordt toegediend, je wilt zorgen dat dat met de goede kwaliteit gebeurt, dat mensen daar goed op bewaard en bevoegd zijn", zegt Bosman. Ook volgens een woordvoerder van NU'91 maken 'die paar weken niet uit'; "...zorg dat als je het doet dat je het goed doet." De organisatie is vooral bezig met de vraag hoe ze ervoor kunnen zorgen dat zorgmedewerkers er klaar voor zijn. "Mensen hebben allerlei vragen, over de effecten op de lange termijn, zwangere vrouwen vragen zich af of het nou wel slim is om dat vaccin te nemen, kortom er is heel veel onzekerheid", stelt de woordvoerder. NU'91 vindt dat het ministerie van VWS met betere informatievoorziening moet komen.
- Uit onderzoek van I&O Research blijkt dat de vaccinatiebereidheid is gestegen: van 60% in november naar 69% nu. Vooral de groep die een vaccin 'zeker wel' zal nemen steeg van 29 naar 41%. De groep 'zeker of waarschijnlijk niet' daalde van 23 naar 18%. Het aandeel 'zeker niet' is stabiel: rond de 10%. Onder het zorgpersoneel zijn zeven op de tien van plan zich te laten vaccineren. Het hoogst is de bereidheid in de eerstelijns-, ziekenhuis- en geestelijke gezondheidszorg. Het laagst in de jeugdzorg (25% wil het waarschijnlijk niet). Ruim een derde (38%) van de zorgmedewerkers verwacht problemen bij het vaccineren tegen corona van patiënten of cliënten, maar slechts weinigen verwachten grote problemen (5%).

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)**Identiteiten**

- De Franse president Macron is positief getest op het coronavirus.

Informatiebehoefte*Welke informatie vragen leven er bij getroffen?*

- In De Telegraaf worden vijf vragen gesteld over het vaccinatieprogramma: Gaat Nederland nu al dit jaar starten met vaccineren? Waarom kunnen ze in Duitsland wel al dit jaar beginnen met vaccineren? Wie komen er als eerste aan de beurt? En daarna? Kunnen we dan in de zomer echt los gaan?
- De veiligheidsregio Zuid-Limburg en de gemeenten krijgen veel vragen van inwoners en ondernemers over wat de nieuwe coronamaatregelen in specifieke situaties betekenen.
- Via de social kanalen van VWS komen vragen binnen over kinderopvang van ouders die moeten werken en of bepaalde beroepen wel/niet cruciaal.
- Via de social kanalen van VWS komen veel reacties binnen op het nieuws van Nieuwsuur ('Hoewel we volgende week waarschijnlijk beschikken over een werkend vaccin, kunnen we nog niet beginnen met vaccineren. De eerste vaccinatie zal vóór 18 januari plaatsvinden, of eerder als dat lukt. Dat zegt @MinVWS tegen...') Mensen vinden dat het ministerie achter de feiten aan loopt, erg langzaam is en dit al veel langer had kunnen voorbereiden.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Het **Martini Ziekenhuis in Groningen** sluit woensdagmiddag nog eens vier operatiekamers om de druk in de zorg te verlichten. Ton Tiebosch, lid van de Raad van Bestuur, legt uit dat de Covidzorg nu landelijk verder wordt opgeschaald. Om het personeel zoveel mogelijk te ondersteunen is besloten om hard in te grijpen en de zorg in het ziekenhuis nog

verder af te schalen. Een woordvoerder laat weten dat de acht operatiekamers gesloten blijven "zolang het nodig is, maar de verwachting is tot in ieder geval het nieuwe jaar."

Vaccinatie

- Nieuwsuur komt woensdagavond met het nieuws dat Nederland pas in 2021 zal beginnen met vaccineren, terwijl we volgende week waarschijnlijk al beschikken over een werkend vaccin. Pfizer/BioNTech heeft laten weten direct na goedkeuring te kunnen leveren.
- De ICT-systemen van de GGD zijn nog niet klaar voor het inenten van de Nederlanders. GGD GHOR-woordvoerder Sonja Kloppenburg laat weten: "Tot nu toe hebben we steeds gezegd: wij starten in de loop van januari en dat blijft staan. Maandag komt er een nadere specificatie van wat we gaan doen."
- Uit onderzoek van I&O Research onder 2.353 Nederlanders blijkt dat de vaccinatiebereidheid van mensen is gestegen: van 60% in november naar 69% nu. Vooral de groep die een vaccin 'zeker wel' zal nemen steeg van 29 naar 41%. De groep 'zeker of waarschijnlijk niet' daalde van 23 naar 18%. Het aandeel 'zeker niet' is stabiel: rond de 10%. Onder het zorgpersoneel zijn zeven op de tien van plan zich te laten vaccineren. De mensen die zelf besmet zijn geweest met COVID zijn niet *meer* dan gemiddeld geneigd zijn zich te laten vaccineren. Degenen die zelf ziek waren zijn dat minder van plan (59%) dan degenen die iemand *kennen* die besmet is geweest (ruim 70%). En hoe zieker diegene was, hoe sterker de geneigdheid. De verschillen naar sectoren zijn niet heel groot. Het hoogst is de bereidheid in de eerstelijns-, ziekenhuis- en geestelijke gezondheidszorg. Het laagst in de jeugdzorg (25% wil het waarschijnlijk niet). Ruim een derde (38%) van de zorgmedewerkers verwacht problemen bij het vaccineren tegen corona van patiënten of cliënten, maar slechts weinigen verwachten grote problemen (5%).
- Uit onderzoek van I&O Research onder 2.353 Nederlanders blijkt dat de vaccinatiebereidheid van mensen is gestegen: van 60% in november naar 69% nu. Vooral de groep die een vaccin 'zeker wel' zal nemen steeg van 29 naar 41%. De groep 'zeker of waarschijnlijk niet' daalde van 23 naar 18%. Het aandeel 'zeker niet' is stabiel: rond de 10%. Onder het zorgpersoneel zijn zeven op de tien van plan zich te laten vaccineren. De mensen die zelf besmet zijn geweest met COVID zijn niet meer dan gemiddeld geneigd zijn zich te laten vaccineren. Degenen die zelf ziek waren zijn dat minder van plan (59%) dan degenen die iemand kennen die besmet is geweest (ruim 70%). En hoe zieker diegene was, hoe sterker de geneigdheid. De verschillen naar sectoren zijn niet heel groot. Het hoogst is de bereidheid in de eerstelijns-, ziekenhuis- en geestelijke gezondheidszorg. Het laagst in de jeugdzorg (25% wil het waarschijnlijk niet). Ruim een derde (38%) van de zorgmedewerkers verwacht problemen bij het vaccineren tegen corona van patiënten of cliënten, maar slechts weinigen verwachten grote problemen (5%). De Amerikaanse farmaceut **Johnson & Johnson** (J&J) verwacht zijn coronavaccin in het voorjaar van 2021 klaar te hebben. Het vaccin van J&J wordt ontwikkeld door dochterbedrijf Janssen in Leiden. Volgens Paul Stoffels van J&J loopt er een grote klinische studie met 40.000 mensen in Noord-Amerika, Zuid-Amerika en Afrika en wordt geprobeerd om in januari tot resultaten te komen. "Tegen eind maart of april zullen we kunnen vaccineren op grote schaal." J&J heeft meer tijd besteed om een 'één-dosis-vaccin' te ontwikkelen. Daarnaast wijst Stoffels erop dat het J&J-vaccin eenvoudiger bewaard kan worden: tussen 2 en 8 graden. "Dat kan veel eenvoudiger verspreid worden over de wereld. Dat zal een grote impact hebben bij de vaccinatie, ook in bijvoorbeeld ontwikkelingslanden."

Vaccinatieprogramma GGD'en

- GGD Hollands Midden zegt dat nog niet definitief vaststaat op welke locatie gevaccineerd gaat worden. Wel meldt een woordvoerder al in een vergevorderd stadium te zitten om te kunnen starten. "We hebben natuurlijk al heel veel vaccinaties gezet in het verleden, dus wij hebben er al ervaring mee. Het is niet zo dat we dit nu allemaal voor het eerst moeten bedenken, heel veel draaiboeken liggen er al. Officieel moeten wij wachten op de formele opdrachtbrief van VWS, die komt vandaag of morgen. Vanaf dan hebben we ook officieel opdracht van wat we moeten gaan doen."
- Ook GGD Haaglanden kan nog niet zeggen waar in de regio begonnen gaat worden met het inenten van zorgmedewerkers. Wel is duidelijk dat het vaccineren op één locatie zal gebeuren. "We zijn nu twee locaties aan het onderzoeken, ik verwacht dat we daar deze week uitsluitel over kunnen geven", zegt een woordvoerder. De vaccinaties worden gegeven door zorgmedewerkers in de regio en mogelijk door medewerkers van het Rode Kruis.
- GGD Drenthe gaat een grote testlocatie op het parkeerterrein van het TT circuit in Assen inrichten. De bouw van de testlocatie start volgens een woordvoerder nog voor de kerst en het testen moet begin januari van start gaan. Medio januari kan worden begonnen met vaccineren. "Maar in principe staan wij klaar als het vaccin wordt aangeleverd."
- GGD Fryslân kiest voor een bestaande locatie: het WTC Expo Leeuwarden. In een deel van dat evenementencentrum worden al coronatests afgenomen. Medio januari moet in een ander deel van het gebouw ook gevaccineerd gaan worden. Een combinatie van GGD- en zorgmedewerkers en huisartsen gaan de vaccinaties geven. Hoeveel mensen er tijdens de eerste rondes inenting een prik moeten krijgen, wordt nog bekeken.
- De GGD van Noord-Limburg is gestart met de voorbereidingen om het kazerneterrein in Blerick, gemeente Venlo, naast het station in te richten. De barakken van het legerterrein moeten 4 januari klaar zijn om bij de eerste levering van het vaccin direct te kunnen starten. "De unieke ligging maakt het mogelijk om per dag circa 3000 mensen te vaccineren zonder overlast voor de omgeving van het terrein", zegt kwartiermaker Twan Jacobs. In totaal gaat het in die regio in de eerste vaccinatieronde om ongeveer 13.500 zorgverleners.

- Woordvoerders van GGD Amsterdam en GGD Groningen konden nog niks zeggen over de logistiek van het vaccinatieprogramma.

Vaccinatie in het buitenland

- Na overleg tussen de Duitse minister van Volksgezondheid en de zestien deelstaten melden Duitse autoriteiten dat **Duitsland** op 27 december beginnen met het vaccineren van de bevolking tegen het coronavirus. Na toelating van het Pfizer/BioNTech-vaccin worden ouderen in tehuizen als eerste groep geprikt, melden de autoriteiten.
- Persbureau Reuters meldt op basis van een bron binnen de Italiaanse regering dat in **Italië** de eerste vaccins tussen kerst en oud en nieuw worden toegediend.
- Premier Jean Castex van Frankrijk meldt dat **Frankrijk** in de laatste week van december kan beginnen met vaccineren. Castex zegt dat vervolgens in januari vaart wordt gezet achter de vaccinatiecampagne. Hij herhaalt dat de kwetsbaren in de samenleving, zoals ouderen, als eersten een coronavaccin toegediend krijgen.
- Woensdagavond (lokale tijd) hebben **Ecuador** en **Chili** het vaccin van Pfizer/BioNTech goedgekeurd. In Chili komen deze maand nog 20.000 doses van het vaccin aan. Ecuador krijgt in januari de eerste 50.000 doses.
- **Saudi-Arabië** is donderdag begonnen met het vaccineren van burgers tegen het coronavirus. Op beelden van lokale media is te zien dat een man en een vrouw worden ingeënt tegen het virus. Het land kreeg woensdag twee ladingen van het vaccin van Pfizer/BioNTech. Het middel werd vorige week goedgekeurd door Saudi-Arabië.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- Reconstructies in **De Groene Amsterdammer** (['Door een gebrek aan visie en regie bij VWS tuimelde Nederland onvoorbereid de tweede golf in'](#)) en **Trouw** (['Hoeveel ziekenhuisbedden er vrij zijn? Niemand die het weet'](#), in de ochtendkrant) op basis van onderzoek door Platform voor onderzoeksjournalistiek **Investico**. De reconstructies leveren vooralsnog geen andere nieuwsberichten op. Wel worden ze gedeeld op Twitter, waar men er (voornamelijk negatief) op gereageerd. Zo tuitert **Denk-fractievoorzitter Farid Azarkan**: "Door gebrek aan visie en regie bij @MinVWS tuimelde Nederland onvoorbereid de 2e golf in. @hugodejonge stelt zich op als allerhoogste persvoorlichter in plaats van baas van het ministerie VWS. Van een crisisaanpak met een centraal plan is geen sprake!"
- RTL Nieuws spreekt met de mensen van de **ic-afdeling van het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis in Tilburg**. Volgens het medium is de druk op het zorgpersoneel in de ziekenhuizen door de tweede coronagolf enorm. "Ze zitten op het randje van overspannen of daar eigenlijk al een beetje overheen." Ic-verpleegkundige Rowan Marijnissen vertelt dat ze nu 'weer' worden overspoeld met patiënten, terwijl er eigenlijk te weinig personeel is. Marijnissen vertelt ook dat het werk haar steeds vaker gaat tegenstaan. Intensivist Desiree Burger vertelt dat het zwaar is omdat je 'altijd aanstaat'. Ook is het zwaar omdat er steeds te weinig bedden zijn. Daarnaast is het werk zwaar, zo vertelt Burger, omdat je vrij veel patiënten moet verliezen; "Dat maakt het emotioneel zwaar". Als licht aan het einde van de tunnel noemt Burger de lockdown en het vaccin. Over dat laatste zegt ze: "Ik kan niet wachten". Psycholoog Tessa Meijerink hoort op de ic vaak de vraag: 'Hoe hou ik dit vol?'

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffenen en betrokkenen?

- Zo'n honderd demonstranten van **Viruswaarheid** staan donderdagochtend tegenover de Tweede Kamer lawaai te maken met fluitjes, potten en pannen. Ze willen dat 'het regime' aftreedt en zich moet verantwoorden voor 'een tribunaal', aldus Viruswaarheid-voorman Willem Engel.

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- **Retailadviesbureau RMC** meldt dat de Nederlandse winkelstraten maandag ongeveer twee keer zo druk waren als de week ervoor op maandag (gemeten door wifi-signalen van passerende mobiele telefoons te tellen). Maar nog niet druk als op Black Friday; er waren gemiddeld een kwart minder mensen in de winkelstraten dan tijdens Black Friday. Dinsdag, de eerste dag van de lockdown, was het een stuk rustiger. Volgens RMC waren er toen ongeveer 51% minder mensen aan het winkelen dan een week ervoor. Ten opzichte van dezelfde dinsdag een jaar geleden was er zelfs driekwart minder winkelend publiek.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- De **WHO** beveelt mensen aan tijdens de feestdagen ook in familieverband een mondkapje dragen. "Het voelt misschien ongemakkelijk om mondkapjes te dragen en afstand te houden in het gezelschap van vrienden en familie", erkent de organisatie. Die benadrukt dat mensen zo wel kunnen zorgen dat mensen in hun omgeving gezond blijven. De WHO roept op bijeenkomsten waar mogelijk buiten te houden en ook dan voorzorgsmaatregelen te nemen.
- **Schiphol-baas Dick Benschop** roept reizigers op om niet te vliegen. In de uitzending van Nieuwsuur stelt hij dat de luchthaven ook de regels en de adviezen heeft op te volgen. Ook wees hij op de eigen verantwoordelijkheid van mensen.
- Voorzitter van de veiligheidsregio en **burgemeester van Maastricht Annet Marie Penn** roept iedereen, namens alle zestien burgemeesters van Zuid-Limburg, dringend op om niet de randen van de maatregelen op te zoeken of een uitzonderingspositie in te nemen.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- **Jona van Loenen, hoofd research bij een financieel technologische start-up**, vindt dat de coronacrisis 'nog maar eens' laat zien dat de Nederlandse dwang tot optimalisatie tot tekorten leidt. Een toename van het aantal testaanvragen leidde meteen tot problemen. "Perfect geïllustreerd door de projectleider van het Landelijk Coördinatieteam Diagnostische Keten: arts-microbioloog Edwin Boel. Hem werd gevraagd hoe het kon dat een toename van het aantal coronatest-aanvragen meteen voor problemen zorgde. Hij zei: "Je kunt je op veel dingen voorbereiden. Maar je kunt niet mensen hebben klaarzetten die niets doen, maar enkel wachten op het moment dat het drukker wordt." Alsof de brandweer pas brandweermannen gaat werven als er een huis in de fik staat, volgens Van Loenen. De systemen zo 'optimaal' ingericht, op voorwaarde dat er niets onverwachts gebeurt, is naïeve overoptimalisatie, stelt Van Loenen.
- Via de social kanalen van minister De Jonge is men sceptisch over de stijging in het aantal besmettingen (er worden ook veel meer mensen getest). 'Waarom wordt niet een percentage van het aantal testen gegeven?'
- Via de social kanalen van minister De Jonge is men kritisch over het idee dat kinderen worden gebruikt om ouders thuis te houden. Ook komt er kritiek op de 'lollige' tweet van de minister over zijn kinderen die niet voor kwart voor 9 hun bed uitkomen.

Reacties vaccinatieprogramma

- Nieuwsuur introduceert: "Er is goed nieuws, het vaccin kan er volgende week al zijn. Duitsland en Frankrijk beginnen dan ook meteen met vaccineren, maar waarom wij niet?" Nieuwsuur stelt dat 'wij' [Nederland] volgens het ministerie van VWS 'in elk geval vóór 18 januari beginnen'. "Maandag horen we daar meer over, maar een precieze datum is er nog niet. Grote vraag is dus waarom het hier zo anders gaat dan in onze buurlanden?" Beau leidt zijn item over vaccineren als volgt in: "De hele wereld is maar met een ding bezig, zo snel mogelijk iedereen vaccineren. In Amerika en het verenigd koninkrijk is het prikken al begonnen, maar in Nederland moeten we nog zeker tot begin volgend jaar wachten." De reacties op dit nieuws zijn (nog) niet massaal, maar wel fel.
- **NU'91** maakt zich drukker over zorgmedewerkers die zich niet willen laten inenten dan het precieze tijdstip dat Nederland begint met vaccineren, zegt een woordvoerder. "Natuurlijk willen wij dat het zo snel mogelijk gebeurt, maar zorg dat als je het doet dat je het goed doet. En als er dan een paar weken extra voor nodig zijn en we weten dan dat het op een veilige en verantwoorde manier gebeurt, dan maken die paar weken ook niet uit." De organisatie is volgens haar nu vooral bezig met de vraag hoe ze ervoor kunnen zorgen dat zorgmedewerkers er ook klaar voor zijn. "We merken dat er nog veel twijfels zijn, er moet nog veel meer geïnvesteerd worden in goede informatievoorziening. Mensen hebben allerlei vragen, over de effecten op de lange termijn, zwangere vrouwen vragen zich af of het nou wel slim is om dat vaccin te nemen, kortom er is heel veel onzekerheid", stelt de zegsvrouw. NU'91 vindt dat het ministerie van Volksgezondheid met betere informatievoorziening moet komen.
- In Nieuwsuur reageert **arts-epidemioloog Arnold Bosman**: "Ik denk dat dat best wel een heksentoer is om op dat moment al helemaal in begin te zijn met de vaccinatie, er komt namelijk heel erg veel bij kijken. Het klinkt lang, maar het is zo om voordat je het weet. [...] Je wilt zorgen dat het vaccin veilig wordt toegediend, je wilt zorgen dat dat met de goede kwaliteit gebeurt, dat mensen daar goed op bekwaam en bevoegd zijn. Maar je wilt ook zorgen dat dat een continuïteit heeft, dat je niet na een paar dagen op een bepaalde plek helemaal zonder vaccins zit en dat je in paniek om je heen moet kijken, van 'hoe vullen we dat aan?' Nou, die logistiek, dat is ongelofelijk ingewikkeld. Dus ik begrijp best dat de planning nu is om in de derde week van januari te beginnen, dat vind ik in principe ook al een hele knappe prestatie. [...] Ik denk dat we in Nederland toch wel aan de late kant zijn, zeker als je dat vergelijkt met buurlanden om ons heen. Even afgezien van Engeland.... [...] Maar ook landen die net als Nederland hebben gewacht op de Europese agentschap, de EMA, op die licentie, daarvan zie je toch wel dat die veel eerder begonnen waren met die communicatie en met die logistiek. En daardoor misschien ook wel eerder klaar waren."
- In Nieuwsuur reageert **Marcel Levi, (Nederlandse) ziekenhuisdirecteur in Londen**: "Het is denk ik wel lastig uit te leggen aan mensen dat er een vaccin is, wat goedgekeurd is, wat we eigenlijk al zagen aankomen, dat het goedgekeurd zou worden [...], dat het beschikbaar is, maar dat we het nog niet kunnen geven om organisatorische redenen. Ja, in de tussentijd worden nog steeds heel veel mensen ziek, gaan er zelfs veel mensen dood. Dus ja, dat is geen makkelijk verhaal denk ik." Levi vertelt over de Engelse aanpak met huisartsen, die volgens hem goed lijkt te werken; "Ja, in een relatief klein land als Nederland zou dat toch eigenlijk ook moeten kunnen."
- **Arts-microbioloog Jean-Luc Murk (Elisabeth-TweeSteden ziekenhuis)** relateert: "Het zit allemaal zo kort op elkaar. We hebben het hier over een enorme operatie en wij lopen dan een paar weekjes achter. [...] ...we lopen nét een paar weekjes achter op Amerika en Engeland, dus ik kijk er zo tegenaan. Ik vind dat het geweldig gaat. Natuurlijk wil ik ook dat het vaccin er morgen is, maar ik klaag er niet over..." In reactie op de Amerikaanse aanpak, stelt Murk dat in Nederland ook sprake zal zijn van een 'militaire operatie'.
- **Arts-microbioloog Marc Bonten (UMC Utrecht)** zegt: "Het is sowieso waar dat bij ons alles langer duurt dan in Engeland. Er is altijd nog wel iemand te bedenken die het goed moet keuren. Dat is de ziekte genaamd Hollanditis. Hier wordt niks goedgekeurd voordat iedereen het heeft goedgekeurd." Volgens Bonten is het hele proces in Nederland stroperiger dan in andere landen. "Maar met al die vervelende feestdagen ertussen is het wel goed te verdedigen dat het inenten pas in januari begint. Laten we wel wezen: die twee weken gaat geen verschil maken. Laten we blij zijn dat we in januari kunnen beginnen."
- **Veldepidemioloog Amrish Baidjoe, (London School of Hygiene & Tropical Medicine)**, is kritisch: "We weten eigenlijk al sinds de zomer dat we eind dit jaar of begin volgend jaar het vaccin konden verwachten. Dus de GGD's hebben zich hier

al maanden op voor kunnen bereiden." Volgens hem heeft het er mee te maken dat 'GGD's structureel onderbemand zijn' en dat 'Nederland geen duidelijke crisisstructuur heeft'. "En als er geen concrete opdracht ligt, gaat het niet werken. Dat zag je met het bron- en contactonderzoek ook. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zei al heel lang: testen, traceren en isoleren." De IT-problematiek speelt de GGD's volgens Baidjoe al langer parten. "Bij het bron- en contactonderzoek zag je ook dat computersystemen moeite hadden om met elkaar te praten, wat tot veel extra handelingen leidde. Maar ik heb liever dat de GGD's dit in één keer goed doen, dan dat ze het snel afraffelen. Het zou wat zijn als de overheid niet goed in kaart brengt wie al wel een vaccin heeft gehad en wie nog niet." Het is volgens hem ook belangrijk om 'goede registers te hebben, zodat je kunt bijhouden of bepaalde groepen, zoals zwangeren of ouderen, na zes maanden nog antistoffen hebben'. Baidjoe besluit: "De overheid zal zeggen of je nu een week of twee eerder begint, dat maakt niet heel veel uit, maar ik zou zeggen in een uitbraak telt alles!"

- Volgens Nieuwsuur zeggen bedrijfsartsen nu dat zij niet wilden [vaccineren]. **NVAB-voorzitter en bedrijfsarts Gertjan Beens** reageert: "Een beroepsvereniging van bedrijfsartsen is niet leveringsorganisatie die met een druk op de knop bedrijfsartsen in rijen van 10 kan leveren om te gaan vaccineren." Beens legt uit dat begin december nagedacht is over de 'verantwoordelijkheidsverdeling waarbij de samenwerking gestalte zou gaan krijgen in samenwerking met instellingen in de zorg'. "Het idee was dat daar ook personeel geleverd zou gaan worden. [...] Wij werden allemaal aangesproken op het gezamenlijk leveren van voldoende capaciteit. Maar dit is een zo grootschalige en zo bijzondere vaccinatiecampagne, daar werd al heel snel duidelijk dat dat echt met centrale regie moet gebeuren."
- **Gezondheidseconoom Xander Koolman (VU Amsterdam)** benadrukt dat niet zozeer het moment van de eerste vaccinatie van belang is. "Britse journalisten kregen een week na de eerste inenting nog geen antwoorden op vragen over hoeveel Britten er zijn gevaccineerd. Dus ik heb de indruk dat die eerste vaccinatie in Engeland vooral een publiciteitsstunt was." Inmiddels zijn er bijna 140.000 Britten ingeënt. De Duitsers staan ook echt in de startblokken. Koolman: "Wij als economen zijn vooral geïnteresseerd in groepsimmunitet. Wanneer zijn er zoveel mensen gevaccineerd dat we ons weer veilig kunnen voelen en activiteiten kunnen ontplooiën."
- **Vaccinatie-expert Herman van der Weide, die tijdens de Mexicaanse griep in 2009 programmamanager was van het vaccinatieprogramma**, vindt het "onvoorstelbaar" dat het zo lang geduurd heeft tot er een plan werd opgesteld om de bevolking te vaccineren. "We wisten al in maart dat er een vaccin zou komen", zegt Van der Weide. "Ik zou zeggen: toen had je moeten beginnen met een draaiboek bouwen. En niet in achterkamertjes, maar met degenen die er mee moeten werken." Het gaat volgens Van der Weide niet om het draaiboek op zich, maar om het samen zorgen dat je tijdig de zaak op orde hebt. "Er komt ook veel gedoe met de communicatie. Die is onvoldoende geweest. Nu gaan groepen zich afvragen: hoezo moet ik gevaccineerd, en wil ik dat wel? Daar moet je in de draaiboeken alle aandacht voor hebben dat die mensen tijdig en rechtstreeks informatie krijgen. Zodat ze er ook met plezier naartoe gaan."
- Voor **Jan Fransoo, hoogleraar logistiek management aan de Universiteit Tilburg**, zou de onduidelijkheid rondom de effectiviteit van de verschillende vaccins juist een reden zijn om eerder te beginnen met voorbereiden. "En vraag ik mij in dat geval af welke problemen zich kunnen voordoen, zodat ik zo min mogelijk op het laatste moment moet organiseren. Ik krijg de indruk dat het RIVM pas keuzes maakt als het alle details kent." Logistiek gezien zou Fransoo inzetten op een dertigtal centrale locaties. "Dan kun je, naar verhouding, vraag en aanbod veel beter op elkaar afstemmen en zijn de verliezen minimaal."

Politici en journalisten reageren

- **PVV-fractievoorzitter Geert Wilders**: "Ongeloflijk wat een geklungel."
- **DENK-fractievoorzitter Farid Azarkan**: "Niet de sterkste kanten van @hugodejonge. Organiseren en communiceren."
- **SP-Kamerlid Maarten Hijink**: "De vaccins komen toch niet als een verrassing?" En: "Het lijkt bij deze minister altijd: ik gooi er maar wat in en dan hopen we er maar het beste van."
- **GroenLinks-Kamerlid Suzanne Kröger** noemt het 'absurd' dat de GGD ook gaat vaccineren op testlocaties, wat kan betekenen dat er tijdelijk minder testcapaciteit is. „We blijken wéér niet goed voorbereid!“ zegt ze over het laatste bericht dat het IT-systeem een grote *bottleneck* is. En: "Wat verklaart het verschil van drie weken? Dezelfde reden dat in Duitsland het testen wél op orde was aan het begin van de 2de golf?"
- **Opiniemaker Zihni Özdil**: "De puinhopen van tien jaar decentraliseren en bezuinigen wreken zich het hardst in een pandemie."
- **Opiniemaker Sywert van der Lienden**: "@LodewijkA Wanneer is het eens genoeg en dien je die motie van wantrouwen in? Midden in een lockdown niet beginnen met vaccineren is reden tot optreden van de Kamer. Fout op fout, blunder na blunder. Kost levens, banen, vrijheid en welvaart. Dit bureaucratisch falen moet stoppen."
- **Internetjournalist Alexander Klöpping**: "Ah. We leggen de vaccins die we straks binnenkrijgen eerst een maand op de plank. Dat kon er nog wel bij."
- **Journalist Lamyae Aharouay**: "Hugo de Jonge eind november in @nrc: "Het is logistiek een hele grote klus, maar zodra het spul op Nederlandse bodem staat gaan we op hele korte termijn over tot vaccinatie."" Eelco Bosch van Rosenthal reageert hierop met: "Overpromise, underdeliver."
- **Journalist Ton van Dijk**: "Ik begrijp van @nieuwsuur dat NL pas 18 januari begint met vaccineren. Intussen zijn ze in het VK en de VS al begonnen en maakt buurland DLD 27 december een begin. Ik vind dit toch lastig te begrijpen. #vaccinatie."

- **Journalist Roland Strijker:** "Reactie @MinVWS op 12-11 op vragen van @RTLnieuws: "Als er straks vaccins worden geleverd, staat alles klaar. Waarschijnlijk is dat in de eerste maanden van 2021. Ook als het de farmaceuten zou lukken om al in december te leveren, kan er direct gestart worden met vaccineren."" RTL-Nieuws-collega Koen de Regt reageert: "(inderdaad, Roaldn en ik horen de 'allesis in orde'-riedel van persvoorlichters dus al sinds half november)"
- **Journalist Lammert de Bruin:** "Het kabinet wacht eerst op een nieuw advies van de Gezondheidsraad dat wacht op informatie van het EMA, terwijl de GGD wacht op instructies van het RIVM dat wacht op advies van de Gezondheidsraad. En er is nog geen registratiesysteem. Maar verder zijn we er helemaal klaar voor!"
- **Journalist Mathijs Bouman:** "We kunnen dus niet de dg na goedkeuring vaccin beginnen met vaccineren. Want er is nog extra voorbereidingstijd nodig. En dat hadden we niet al maanden geleden kunnen voorzien. Maar dat is niet erg, want wat maken een paar weken nou uit. Is dat de boodschap?"

Vaccinatiebereidheid

- Het verbaast **hoogleraar ouderengeneeskunde Cees Hertogh (Amsterdam UMC)** niet dat zorgpersoneel met veel vragen zit over het vaccin. Hij mist een informatiecampagne gericht op zorgmedewerkers. "Het vaccinatiebeleid heeft twee pijlers, logistiek en communicatie. Terwijl de logistieke operatie met militaire precisie wordt uitgevoerd, moet de communicatie nagenoeg nog starten. Dat loopt dus niet synchroon." Het gebrek aan communicatie heeft volgens Hertogh zorgwekkende gevolgen. Het zorgpersoneel dat nu als eerste wordt ingeënt, wordt door een gebrek aan communicatie van het ministerie, door het zorgpersoneel uitgelegd alsof zij proefpersoon zijn. "We weten van andere vaccinatiecampagnes dat mensen in de zorg kritisch zijn, dus moet je ze snel en accuraat informeren."
- **Richard Janssen, oud-directeur van de GGD en hoogleraar organisatie en management van zorg aan de universiteiten van Tilburg en Rotterdam** vindt dat de dubbele inenting naast een strakke organisatie ook discipline vergt van de gevaccineerden. Vijftig procent van de mensen slikt niet alle voorgeschreven pillen of maakt een antibioticakuur niet af. Het wordt nog een uitdaging om iedereen zijn tweede prik te laten halen."

Registratie vaccinatie

- Volgens **Richard Janssen, oud-directeur van de GGD en hoogleraar organisatie en management van zorg aan de universiteiten van Tilburg en Rotterdam** wordt de vaccinatieregistratie 'een hele kluit'. Het systeem moet volgens hem twee doelstellingen hebben; een reizigerspaspoort voor het individu en een landelijk experiment op werking en bijwerking van het vaccin. "Dat maakt het systeem complex."
- **Willeke de Groot, directeur van uitgever Public Sdu**, stelt voor om alvast na te denken over het vaccinatiebewijs na de eerste stap (de registratie). De Groot pleit ervoor om het Gele Boekje te gebruiken als bewijs; het boekje is het internationale bewijs van inenting, meertalig en vastgesteld door ons eigen ministerie van VWS. Daarnaast wordt het boekje ook aangeboden door De Wereldgezondheidsorganisatie.

Hoer wordt naar de overheid gekeken?

Opiniepeilingen

- Uit onderzoek van **Parkvakanties** onder 1.031 Nederlanders blijkt dat meer dan de helft van de Nederlanders zich laat vaccineren als dat betekent dat kerst dit jaar op een normale manier gevierd kan worden. De bereidheid tot vaccineren is bij jongeren een stuk kleiner dan bij ouderen. 55% van de ondervraagden zou zich laten vaccineren voor een normale kerst. 21% van de mensen zou dit niet doen. Opvallend is dat 71% van de 55-plussers zich zou laten vaccineren om zo weer normaal kerst te kunnen vieren, tegenover slechts 43% van de 18- tot 35-jarigen. Op de vraag: 'Heeft corona invloed op jouw plannen voor kerstmis dit jaar?' antwoordt 76% van de mensen 'ja'. 46% van de ondervraagden viert kerst in een kleiner gezelschap dan ze normaal gesproken doen. 24% zegt helemaal geen mensen uit te nodigen en 18% zegt niet bij andere mensen op bezoek te gaan. Ruim twee derde (67%) van de Nederlanders laat zich vaccineren tegen het coronavirus als ze daardoor weer overal op vakantie kunnen gaan.

Vertrouwen in de maatregelen

- Het **hoofredactioneel commentaar van De Telegraaf** schrijft dat de invoering van deze lockdown 'met horten en stoten' gaat, maar dat dit logisch is omdat Nederland 'gelukkig' weinig ervaring heeft met het gedwongen sluiten van winkels en openbare gebouwen. Het rommelige beeld in de detailhandel is als eerste ontstaan door 'onduidelijke regels vanuit de overheid', schrijft de krant. Beter communicatie is dus nodig, mocht er nog een lockdown komen in ons land, maar 'delen van het bedrijfsleven hebben zich weinig netjes opgesteld'. D
- Een groep kritische artsen heeft een stichting opgericht -het '**Artsen Covid Collectief**'- om aandacht te vragen voor de in hun ogen disproporionele coronamaatregelen. Het is een initiatief van medici 'uit de gehele breedte van de geneeskunde'. In het bestuur zitten onder anderen een huisarts (André Steketee), een psychiater (Marcel Tót), een gepensioneerd GGD-directeur (Jan Vosters), een spoedeisende hulparts (Cindy Sjaardema) en een specialist ouderengeneeskunde (Sylvia Douwma). Onder meer de hoogleraren Ira Helsloot (Besturen en Veiligheid) en Frits Muskiet (Pathofysiologie en Klinisch Chemische Analyse) zijn via een klankbordgroep bij de stichting betrokken. Een aantal van de bestuursleden is ook actief in de 'complementaire geneeswijzen'. Zo zit in het stichtingsbestuur een homeopathische arts (Frans Kusse), bestuurslid Hannah Visser is naast internist-infectioloog ook homeopaat in opleiding en Peeters zelf verdiepte zich in integrale geneeskunde. De artsen zijn bezorgd over de gevolgen op lange termijn, onder meer op de mentale gezondheid van mensen. De groep pleit onder meer voor maatregelen om mensen gezond te

houden en onderzoek naar geneesmiddelen die huisarts (zoals vitamine D, zink en ivermectine). Artsen Covid Collectief vindt dat er onnodig veel angst wordt gezaaid over corona en wil burgers 'beter informeren'. "98 procent van de mensen met Covid-19 belandt niet in het ziekenhuis, het sterftecijfer onder 70-minners is ongelooflijk laag. Toch maken veel mensen zich grote zorgen. Een op de drie mensen kampt met angstklachten", zegt Peeters. "In mijn spreekkamer hoor ik over coronakilo's, coronascheidingen en coronazelfmoorden. Door de lockdown zitten mensen meer binnen, waardoor hun vitamine D-gehalte lager wordt. Ze bewegen minder. De reguliere zorg staat onder druk..." Peeters was afgelopen zomer een van de initiatiefnemers achter een brandbrief van artsen over het coronabeleid. Die openbare brief werd duizenden keren ondertekend en inspireerde bn'ers als Famke Louise en Bizzy tot hun actie 'Free the people'. Daarin verspreidden ze op sociale media filmpjes onder de hashtag #ikdoenietmeermee. Later bleek dat onder de ondertekenaars van de brandbrief veel mensen uit de alternatieve geneeswijzen waren. Bij de Vereniging Tegen de Kwakzalverij schoot dat in het verkeerde keelgat.